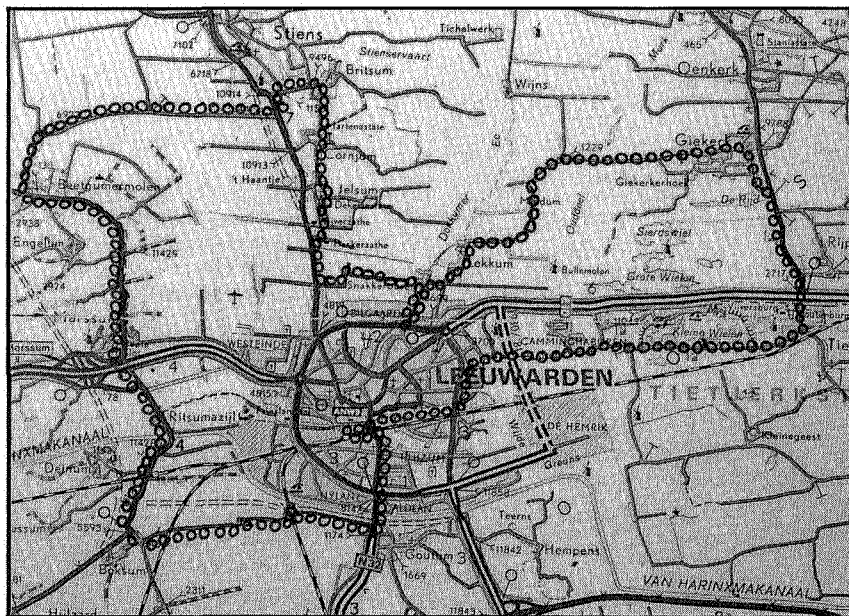

FIETSTOCHT ROND LEEUWARDEN

Gerard Jutten, Marja van Veen

Rondom de stad Leeuwarden is een fikse en interessante fietstocht te maken. De route is zo'n 40 km lang en de tocht kan eventueel in twee delen gereden worden. In de onderstaande routebeschrijving gaan de kursief gedrukte stukjes wat dieper in op wat je onderweg zoal tegenkomt aan bezienswaardigheden, goede en slechte zaken voor het milieu enz.

Het VVV-kantoor naast het station Leeuwarden vormt het begin- en eindpunt.

We fietsen eerst de stad uit: vanaf de VVV rechtsaf tot aan de rotonde met Us Mem. Op de rotonde links en direkt rechts langs de Zuidgrachtswal. Het laatste gedeelte van de Zuidgrachtswal is een-

richtingsverkeer. Fiets hier een blokje om tot aan de Emmakade. Hier rechtsafslaan en de Emmakade langs de zuidzijde volgen. Aan het eind van de Emmakade linksaf langs de Julianastraat. Langs deze weg blijven fietsen tot aan de 5e straat rechts: de Egelantierstraat. Deze straat in en de weg blijven volgen tot voorbij de molen en de kruising. Vervolgens rechtsaf het fietspad op (langs het bowlingcentrum). Het fietspad volgen, dus niet richting Camminghaburen. Na een scherpe bocht naar links is rechts in de verte het industrieterrein De Hemrik te zien. *Eén van de bedrijven op dit industrieterrein is het hardhout- en plaatmateriaalbedrijf Timmermans, dat hier vanaf het fietspad duidelijk te zien is door de wind-*

molen. Met die windmolen wordt een groot deel van de benodigde energie opgewekt. De molen heeft een maximumcapaciteit van 15 kWh. De energie wordt gebruikt voor het drogen van hout. De restwarmte, de energie die niet verbruikt wordt, wordt teruggeleverd aan het net van de Frigas.

Links van het fietspad ligt de nieuwe wijk Camminghaburen. In september 1980 besloot de gemeenteraad van Leeuwarden om in Camminghaburen stadsverwarming aan te leggen. De energie die nodig is voor het verwarmen van de huizen en voor het verkrijgen van warm water zal dan van de vuilverbranding (links achter te zien) komen. De warmte, die bij het verbranden van huisvuil vrijkomt, wordt gebruikt voor het verwarmen van water dat via een buizenstelsel naar Camminghaburen gaat. Als de warmte verbruikt is wordt het water teruggeleid naar de vuilverbranding, waar het opnieuw verwarmd wordt voor een volgende ronde. Dit systeem zorgt voor een besparing van 100% aardgas op het energieverbruik in de wijk. Verdere voordelen: door geen gebruik te maken van geisers komen er geen verbrandingsgassen vrij en blijft de lucht dus schoner. Het systeem is veiliger en geeft een hogere opbrengst. De kosten van deze manier van verwarming zijn niet hoger dan bij de huidige manier. Wel zijn de kosten voor het aanleggen van het buizenstelsel vrij hoog. Bij dit project kan eventueel ook het koelwater van bedrijven voor verwarming worden gebruikt, wat nog meer aardgasbesparing oplevert.

Kleine en Grote Wielen

We fietsen weer verder. Hetzelfde pad blijven volgen, over de brug over het Ouddeel de gemeente Tietjerksteradeel in.

Aan het einde van het fietspad bij de boerderij aan de rechterkant rechts afslaan. De weg volgen tot aan de afslag naar links. Hier richting Kleine Wielen (linksaf dus). Deze weg heet Woelwijk. Fiets helemaal langs de Kleine Wielen tot aan het dorp Tietjerk. Er is ook een route dóór de Kleine Wielen.

Het Kleine Wielengebied wordt ook wel de Groene Ster genoemd. Vroeger was het een prachtig ruig en haast onbegaanbaar moerasgebied met een ondiep meer, rietland, moerasbosjes en veel vogels. Nu is het een groot recreatiegebied met oa. een trimbaan, zwembad, camping en midgetgolfbaan. Het heeft zijn functie als natuurgebied grotendeels verloren. Alleen het achterste gedeelte na de laatste parkeerplaats is nog natuurgebied, wat dan ook voor publiek gesloten is om de rust voor het planten- en dierenleven niet te verstoren.

In het dorp Tietjerk na de brug linksafslaan, tot aan de vijvers en hierna rechtsaf. Bij de eerstvolgende kruising weer linksaf, langs het bos van Ypeij en de Vijversberg (aan de

linkerkant). Deze straat uitfietsen tot aan de snelweg (E10). Deze oversteken en rechtdoor verder fietsen richting Giekerk. Aan de linkerkant achter de weilanden liggen de Grote Wielen. *Dit merengebied is waarschijnlijk ontstaan door het samenvloeien van petgaten, die ontstonden na het afgraven van veen, en door oeverafslag. Het gebied kent natuurlijke overgangen tussen verschillende grondsoorten: van west naar oost de overgang van klei naar veengrond en van veen naar zandgrond. Door de overgangen in grondsoort, tussen land en water en de hoogteverschillen heeft het gebied een gevarieerd dieren- en plantenleven. De Wielen is een heel goed en belangrijk broedgebied voor 68 verschillende vogelsoorten. Hiervan zijn 5 soorten zeer schaars: krakeend, tafel-eend, boomvalk, kerkuil en bruine kiekendief. Andere soorten zijn vrij schaars, zoals bv. de torenvalk en de sprinkhaanriet-zanger.*

Buiten de broedtijd is het Wielengebied een belangrijke pleisterplaats voor veel doortrekkende en overwinterende vogels. Op

topdagen verblijven er overdag zeker 30.000. Van de zoogdieren komen er woelmuizen, otters, reeën, hazen, hermelijnen en bunzingen voor. Het gebied is ook rijk aan verschillende plantensoorten waaronder het zeldzame waterdrieblad.

De gemeente Leeuwarden heeft nu plannen om de recreatieve functie van de Grote Wielen uit te breiden. Er zijn om. plannen voor een fietspad door het vogelgebied, het kreëren van nog meer ligplaatsen, de aanleg van een nieuwe ijsbaan en het uitbaggeren van bepaalde gebieden ten bate van de waterrecreatie. Deze plannen vormen voor de dieren en planten een grote bedreiging.

De Wielenwerkgroep, een groep mensen die rondom het gebied woont en het een warm hart toedraagt, wil de aantasting van dit gebied zo klein mogelijk houden. Nav. de plannen van de gemeente heeft de werkgroep een rapport opgesteld. Hiermee wil zij de verschillende instanties die bij het maken van de plannen betrokken zijn informeren over de functie van dit gebied en over de gevolgen van de plannen.

Stiens

Snakkerburen

Blijf de weg volgen tot aan de eerste afslag naar Giekerk. Hier linksaf, langs de fabriek. Volg nu deze weg tot in het centrum van het dorp. Vóór de Rabobank weer linksaf langs café De Viersprong - een prima gelegenheid om de tocht even te onderbreken - de Canterlandswei op. Na ongeveer 2½ km volgt er een driesprong. Hier linksafslaan richting Miedum, Lekkum, Leeuwarden. Over de brug door Miedum fietsen richting Lekkum. In Lekkum het fietspad langs de de weg volgen. Nog net binnen de bebouwde kom van het dorp staat aan de rechterkant een pluimveebedrijf, een leg-batterij. Nu niet de weg naar links volgen langs de laatste huizenrij van Lekkum, maar rechtsafslaan over het Mearsterpaed (dit is direkt na het pluimveebedrijf). Langs deze weg blijven fietsen tot in Snakkerburen.

1980:

1983?:

NEE!, DAT NOOIT!

Ook van hieruit dezelfde weg blijven volgen. *In de 17e eeuw waren hier 4 kroegen en een jeneverstokerij en Snakkerburen was dan ook een treppunt voor schippers, boeren en anderen. Rond het eind van de 15e eeuw duikt de naam Snakkerburen op en daaruit blijkt dat het ongeveer 5 eeuwen oud is. Het was toen een nederzetting buiten de wallen van Leeuwarden. Jammer genoeg is veel sfeer van het dorpje verloren gegaan door stadsuitbreiding van Bilgaard en Lekkumerend.*

Leeuwarden is nu weer in zicht. De route loopt nu een klein stukje door de stad omdat de Dokkumer Ee moet worden overstoken; de eerstvolgende brug is nl. in Birdaard en dat ligt te ver uit de richting. Hier is tevens de mogelijkheid de tocht te onderbreken en het tweede gedeelte een andere keer te fietsen.

De route gaat verder langs het fietspad aan de andere kant van de Dokkumer Ee, maar eerst even een precieze beschrijving van het stukje door de stad. Door Snakkerburen over 'Oan 'e Dyk' fietsen en aan het einde van de weg linksafslaan, over het parkeerplaatsje. Het fietspad op, over het bruggetje

rechtdoor over de Fam. vd. Weijstraat. Bij de driesprong rechts aanhouden en aan het einde van de straat rechtsaf de Krijn van den Helmstraat in. Aan het einde van deze straat, langs het rood-witte hek (over de parkeerplaats) het fietspad op. Achter de flat om fietsen, langs het water. Links aanhouden. Aan het einde van het fietspad rechtsaf, over de brug en direkt weer de eerste weg rechts inslaan. De weg volgen tot aan de bocht naar links; hier rechtsaf het fietspad op. Rechts aanhouden. Dit is nu het eerder genoemde fietspad aan de andere kant van de Dokkumer Ee.

Aan het einde van het fietspad linksaf over de onverharde weg (de Vierhuisterweg). Het pad volgen tot aan de T-kruising en hier linksafslaan. Steeds rechts aanhouden en aan het einde van de weg rechtsafslaan langs de snelweg. Bij de eerste afslag rechtsaf (Haskedyk) en daarna de eerste afslag links (Dekemawei). Rechtdoor fietsen en na het bordje 'Jelsum' rechtsafslaan, langs de achterkant van de boerderij. Na het 'parkje' in het midden van het dorp is links tussen de huizen een pad naar het oude kerkje van Jelsum.

Deze kerk is gebouwd tussen 1170 en 1175 en is opgetrokken van grijze tufsteen, dit is nog het duidelijkst te zien aan de noordermuur. Het vijfhoekige koor en de toren zijn aangebouwd tussen 1300 en 1400, deze zijn opgetrokken van baksteen. Door de eeuwen heen is er nogal wat aan de kerk veranderd, vooral in 1781 toen men besloot de kerk een grote opknappbeurt te geven, ging er veel van de oorspronkelijke bouwstijl verloren. Als je de kerk binnenkomt moet je eens naar boven kijken, tegen het gewelf kun je dan de in hout gesneden rozetten zien. Deze dateren uit de Roomse tijd van voor 1580;

het zijn afbeeldingen van het lijden van Jezus.

In de kerk bevinden zich twee klokken, de kleine dateert uit plm. 1400 en de grote uit 1641. In 1943 werden deze klokken weggehaald door de Duitse bezetters, gelukkig werden ze weer teruggevonden en in augustus 1945 konden ze weer teruggehaald worden. Door het achterwege blijven van voldoende inkomsten raakte de kerk in een steeds groter verval. Dit werd veroorzaakt door een teruggang van het aantal inwoners vanwege de nabijgelegen vliegbasis en door stijgende onderhoudskosten. Door verschillende subsidies en het geld dat bijeengebracht werd door de Jelsumer bevolking, kon de kerk toch gerestaureerd worden zodat op 22 augustus 1975 de kerk opnieuw heropend kon worden.

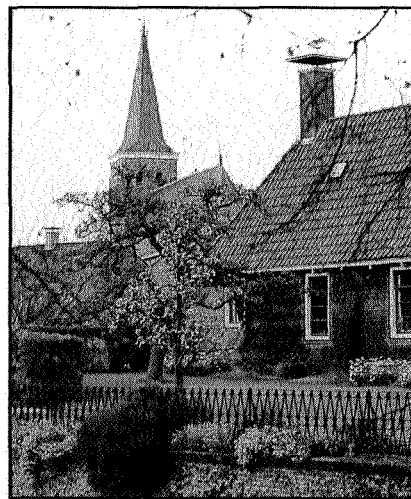
Poptaslot Marssum

De kerk is te bezichtigen. geïnteresseerden kunnen de sleutel bij de koster afhalen. Adres: Op 'e Terp 22 in Jelsum.

We vervolgen de route weer. Rechtdoor het dorp uitfietsen en met de bocht mee naar links gaan. Voor het spoor rechtsafslaan richting Cornjum (langs de Boarnsylsterwei). In Cornjum staat de Martenastate. Het bos hiervan bezit een uitgebreide stinzefflora (stins betekent 'stenen huis'). Vanaf de 15e tot en met de 18e eeuw werden deze planten door de adel vanuit het buitenland naar Nederland gehaald. Het bos van Martenastate is waarschijnlijk de rijkste vindplaats van stinzeplanten in heel Nederland. Martenastate ligt niet op de route. Wie het toch wil bekijken kan dit doen; het bos is voor bezoekers geopend.

Bij de asfaltweg rechtsafslaan. Deze weg blijven volgen het dorp uit richting Britsum.

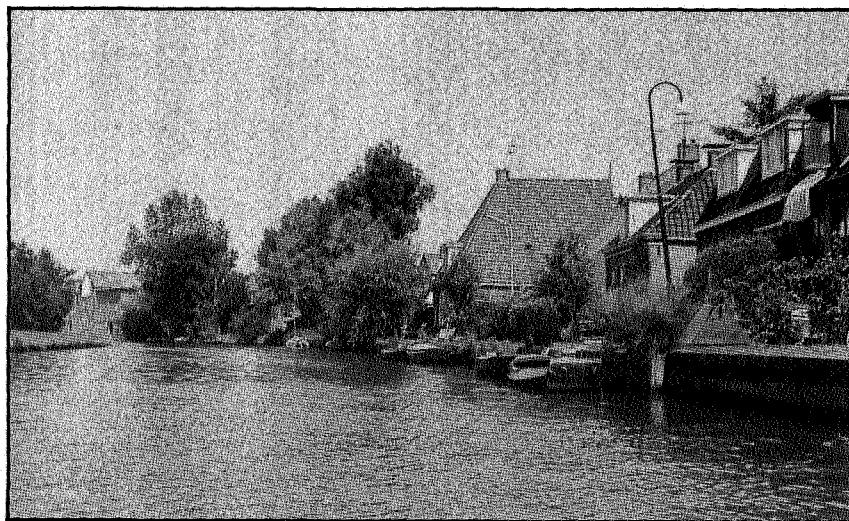

Marssum

In Britsum bij de T-kruising linksafslaan. Over het spoor (rechtdoor dus) tot aan de snelweg. Langs de snelweg een stukje terugfietsen (linksaf) en bij de eerste afslag rechtsafslaan richting Beetgum en Berlikum, over de Skredyk.

Marssum

Deze weg helemaal uitfietsen (dezelfde weg steeds blijven volgen!) tot aan de grote weg in Beetgumermolen. Hier linksafslaan richting Marssum en Leeuwarden. Vlak voor Marssum is aan de linkerkant van de weg één van de startbanen van de militaire vliegbasis Leeuwarden te zien. Landschappelijk gezien is de vliegbasis misschien niet zo opmerkelijk maar het bestaan ervan heeft wel zeer verstrekkende gevolgen voor de bewoners van de omringende dorpen Marssum, Jelsum,

Snakkerburen

Cornjum, Engelum en Wijns. In NB 82-1 heeft een uitgebreid artikel mbt. de overlast voor Marssum gestaan.

De weg volgen tot in het centrum van Marssum. Daar rechtdoor gaan over de kruising. Aan de rechterkant staan de Heringa-state en het Popta-Gasthuis. *Het Poptaslot is echt de moeite van het bekijken waard; het is één van de weinige 'kasteeltjes' in Friesland dat nog in zo'n goede staat verkeerd. De eigenlijke naam is niet Poptaslot maar Heringa-state, genoemd naar de familie die de state heeft laten bouwen. Men vermoedt dat het slot tussen 1512 en 1525 gebouwd is. In 1667 overleed de laatste Heringa en de state werd door de erfgenamen verkocht aan Henricus Popta. Popta was advocaat in Leeuwarden en een zeer vermogend man. Hij was tevens de*

stichter van het Popta-Gasthuis. Dit hofje was bestemd voor alleenstaande arme vrouwen. Voordat in 1712 Henricus Popta overleed had hij voldoende regelingen getroffen om het voortbestaan van Heringa-state en het Popta-Gasthuis (en de bewoonsters ervan) zeker te stellen, door hieraan een groot gedeelte van zijn erfenis na te laten. Zowel de state als het gasthuis zijn historisch gezien van grote waarde, vooral omdat beide bouwwerken in zeer goede staat zijn gebleven en er ook weinig van de identiteit verloren is gegaan. De Heringa-state is alleen op afspraak te bezichtigen.

Vervolgens fietsen we richting loopbrug over Rijksweg 9. Over de loopbrug richting Boksum aanhouden over de weg die aansluit op de loopbrug. Deze weg blijven volgen door Ritsumazijl, over de brug over het Van Harinxmakanaal, over de spoorlijn richting

Boksum. In Boksum zijn de twee bedrijven van Cuperus gevestigd. Het opmerkelijke van deze bedrijven is dat er met biologisch-dynamische methoden wordt gewerkt.

Na deze onderbreking fietsen we weer verder voor de laatste etappe. Links aanhouden en bij de eerste kruising vlak voor Boksum (bij de weg rechts staat het bord 'Boksum') linksafslaan richting Leeuwarden, Goutum, Warga. Dit is de Nylansdyk; na de brug (ca 1½ km verderop) heet deze weg Boksumerdijk. Deze weg blijven volgen en onder de spoorbrug doorgaan. Let hier eens op de wegbermen.

Bij het beheer van wegbermen is de laatste jaren heel wat veranderd. In de 50er en 60er jaren ging men ervan uit dat er in de bermen niet te veel wilde planten moesten staan en dat het gras netjes kort gehouden moest worden. Met chemische middelen werd de groei van wilde planten tegengegaan en zodra het gras enige lengte had werd het meteen gemaaid. Van dit idee is men in de loop der jaren afgestapt en in dit geval is het gebruik van bestrijdingsmiddelen zelfs verboden. Men gaat ervan uit dat de bermen meer een recreatieve functie moeten hebben. De plantsoendienst van Leeuwarden heeft daarom op de Boksumerdijk verschillende wilde planten ingezaaid. In de zomermaanden bloeien hier oa. wilde margrietten, klaprozen, boerenwormkruid, duizendblad, vergeetmenietjes en hondsdrif. Aan het eind van de Boksumerdijk, bij de verkeerslichten, linksaf richting Leeuwarden. Deze weg (de Verlengde Schrans) volgen tot aan de rotonde bij 'Us Mem' en hier linksaf voor het einde van deze tocht: het VVV-kantoor.